

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Никола Лаутлиев

на дисертационния труд

„ФОТОГРАФСКИЯТ ДОКУМЕНТ И ПЕРФОРМАТИВНИТЕ ПРАКТИКИ:

В ТЪРСЕНЕ НА РУИНИТЕ НА ЕФИМЕРНОТО“

представен от Ивелина Костадинова Стоянова-Михайлова за придобиване на

образователната и научна степен „Доктор“ в професионално направление

8.2. Изобразително изкуство, докторска програма „Приложни, изящни изкуства и дизайн“

Научен ръководител доц. д-р Борис Владимиров Минков.

Кратки биографични данни за кандидата

Ивелина Стоянова-Михайлова получава магистърска степен по икономика в ПУ “Паисий Хилендарски” през 2000 г. Има допълнителна специализация в областта на интелектуалната собственост и на защита „База знания и данни“. Придобива през 2015 г професионална квалификация по Графичен дизайн в Център за професионално обучение “Делта”. През 2022 се дипломира като магистър по Фотография във факултета по Изобразителни изкуства, АМТИИ “Проф. Асен Диамандиев”. Същата година е приета за редовен докторант, държавна поръчка към катедра „Приложни изкуства“ на АМТИИ за срок на обучение 3 години. Преподавателският опит на Ивелина Стоянова започва през 2023 г. в АМТИИ по дисциплините: Обща фотография, Обработка на фотоизображение и Фотографски анализ.

Представяне на процедурата и получените за рецензиране материали

Дисертационният труд е предаден в съответния срок и по обем и съдържание и отговаря на изискванията в Закона за развитието на академичния състав. Той е обсъден и предложен за публична защита на заседание на катедра „Приложни изкуства“ към факултет „Изобразителни изкуства“ в АМТИИ състояло се на 26.01.2026 г.

Ивелина Стоянова представя изискваните документи съгласно Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в АМТИИ

а именно: Дисертационен труд „Фотографският документ и перформативните практики: В търсене на руините на ефимерното“; Автореферат; Творческа автобиография; Справка за приносите; Доклад за сходство; Списък на публикациите по дисертацията; Копия на публикациите по темата на дисертацията;

Актуалност на темата

Темата на настоящата дисертация е актуална в контекста на засиления интерес към взаимодействието между визуалните изкуства, документацията и перформативните практики главно в трите области: на артистичните акции с активно и незабавно въздействие; на театралните практики с фокус върху изкуството на представянето и на ритуалните действия с акцент върху структурата и повторението.

Потвърждение за актуалността на избраната проблематика се намира в научния труд на проф. д. изк. Галина Лардева – Минкова „Изкуство на прехода“. В анализа си на неконвенционалните художествени практики тя поставя акцент върху „процесуалния и перформативен характер на съвременното изкуство, което предполага преосмисляне на ролята на документацията не като неутрално свидетелство, а като елемент, участващ в процесите на архивиране, памет и интерпретация, превръщайки се в своеобразна форма на реконструкция на отсъстващото събитие.“

Тъй като перформативните практики по своята същност са временни, процесуални и трудно поддаващи се на фиксиране, Ивелина Михайлова разглежда теоретични и методологически проблеми, свързани с тяхното документиране, архивиране и последващо възприемане. В ролята си на професионален фотограф и автор на снимките показани в трета глава, тя успешно предпоставя и реализира собствената си фотографска дейност в конструирането на смисъл и „вторичен живот“ на първичното събитие, в случая ритуала Кумбх Мела. Това пренася изследването от равнището на теорията, през конкретните ситуации и примери изведени в съдържанието, до конкретна изследователска задача.

Оценка на методологията

Методологически дисертацията комбинира теоретичен анализ – концепции свързани с перформативността, ефимерността и документацията на перформанса; културно-антропологически подход – примерът на Кумбх Мела –религиозен фестивал в Индия и визуален анализ –техническият характер на фотографията като документ.

Тази интердисциплинарна перспектива позволява на Евелина Стоянова да разгледа темата в по-широк културен и философски контекст. Приносен е включения теренен материал от лично наблюдение, който дава възможност теоретичните постановки да бъдат проверени чрез конкретен културен и фотографски опит. Това е силна страна на дисертацията – интердисциплинарен подход основан на добра теоретична информираност и ползване на съвременни източници.

Структура и съдържание на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в увод, три основни глави, заключение, формулирани научни приноси и библиография.

В увода се очертава теоретичната рамка на изследването и формулират основните цели и задачи. Акцентът е поставен върху двойствената природа на документа – като свидетелство и като интерпретация. По мащабното проучване изнесено в основния текст е върху механизмите на възприятието, което според изявлението на авторката постепенно измества фокуса от въпроса какво показва документът към въпроса – как той действа – върху кого, в какъв контекст и при какви условия на гледане. Изборът на темата и нейното формулиране са убедително аргументирани в увода.

Разискването на дисертацията глава по глава е трудно и ограничено в конкретния случай, защото запознаването с проблема във дълбочина и със самите оригинални текстове от една страна е времево ограничено, а от друга, даже при тяхното наличие би довело до оценяване на „критиката на критиката“ поради теоретичния характер на дисертацията. Това би било съпоставянето на две мнения, поради което по съществено е да се оцени какви критически и аналитични средства и как самата докторантка ги използва.

Първа глава представя теоретичен преглед на основните концепции за пърформанс и перформативност. Разгледани са ключови автори като Жак Дерида, Джудит Бътлър, Пеги Фелън. Евелина Стоянова проследява внимателно дебата свързан с теориите на Джон Л. Остин – за перформативни речеви изказвания, на Филип Аусландър – за пърформанса и неговата медийна репрезентация и Амелия Джоунс – за върху тялото, идентичността и ролята на документацията.

Втора глава разглежда връзката между ритуал, пърформанс и телесна памет. Тук централно място заемат теориите на Ричард Шехнър и концепцията за „възстановено поведение“. Разглежда се и идеята за тялото като архив и носител на културна памет. Позоваването на Шехнър е уместно, тъй като той е основополагаща фигура в развитието на пърформанс изследванията, а понятието „restored behavior“ е сред неговите най-значими приноси.

Трета глава представя практически казус, свързан с ритуалното събитие Кумбх Мела. Евелина Стоянова използва собствен теренен опит и фотографски материал, заснет по време на нейно пътуване до Индия и присъствие на това събитие. Анализът съчетава антропологически наблюдения, философски интерпретации и визуален анализ на фотографския материал.

Това изследване се концентрира върху детайлното разглеждане на индуисткия фестивал Кумбх Мела (и по-специално върху изданието Маха Кумбх Мела от 2025 г.), за да изследва начина, по който ефимерните действия на милионите участници се превеждат във фотографски и визуални следи.

В текста се пояснява, че Маха Кумбх Мела представлява най-мощното ритуално събиране, познато в историята и в този му вид се провежда веднъж на всеки 144 години. Мощността на това събитие, в което милиони посетители участват в общностни ритуални действия, предлага богат материал за наблюдение на пресичането между ритуал и пърформанс, което е щастлива възможност да осмисли връзката му с темата на

дисертацията и направи снимков материал, който визуализира изследването.

Фотографиите са направени при организирано посещение в Индия на група фотографи от България и съвпадението на престоя с фестивала, позволява на Евелина Стоянова да потърси възможност да заснеме части от това събитие, проведено през януари и февруари 2025 г.

Научни приноси

Сред основните приноси на дисертационния труд могат да бъдат потвърдени изнесените в текста: систематизиране и интерпретация на съвременни теории за перформанса и неговата документация; анализ на фотографията не само като вторичен документ, а като активен участник в перформативния процес; представяне на оригинален емпиричен материал от теренно изследване на Кумбх Мела

Критични бележки

В контекста на фотографската насоченост на дисертацията, определена в темата с понятието – Фотографски документ – би било необходимо да се отдели съответна тежест към документалната фотография като жанр, на нейните параметри, преди да се представят и аргументират публикуваните фотографии от Индия. Теоретичното конструиране на фотографската дисертация с проблеми изцяло извън полето на същинската фотография е по скоро изолирана практика за дисертации от тази област на знание – изкуството на фотографията. Тази рефлексия у Евелина Стоянова – да премества фокуса от практиките на фотографската традиция към философията на фотографското изображение с експериментален характер, бе видно в защитата на магистърската ѝ степен с работа, за който твърдеше по скоро с концептуален привкус, че „Едно напомняне за философското търсене ... Серията от едно-единствено изображение, мултиплицирано многократно, преминава през множество различни визуални трансформации, за да получи независима интерпретация и проекция у всеки зрител.“

Автореферат

Авторефератът е разработен съгласно изискванията, има необходимата структура и форма. Представя накратко основните моменти, идея, изводи и обобщения като съдържанието на дисертационния труд е отразено напълно в 56 страници. Включва приносите на автора на дисертацията, библиографска справка и интернет източници.

6. Заключение

Дисертационният труд представлява завършено научно изследване, със задълбочено и пространно представяне на основните автори и теории по темата. Той представя нови знания за връзката между фотографията и перформативните практики и демонстрира способността на автора да работи с комплексни теоретични и методологически подходи. Въз основа на изложеното считам, че представените за рецензиране материали отговарят на изискванията за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.2. Изобразително изкуство, поради което предлагам на уважаемото научно жури да присъди на Ивелина Костадинова Стоянова-Михайлова тази образователна и научна степен.

доц. д-р Никола Лаутлиев.

Пловдив

16 април 2026 г.

